

Тетяна Безега

ГЕОПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

24 лютого 2022 року о 5 годині ранку Володимир Путін офіційно оголосив про «спеціальну військову операцію» [13]. Повномасштабним вторгненням

російської армії в нашу суверенну державу він розпочав новий етап російсько-української війни за незалежність і суверенітет, яка триває з 2014 року.

Основними передумовами виникнення протистояння Росії й України, яке переросло у збройну агресію Росії проти України, є системна криза російської державності, яка трансформується російським політикумом у намагання відновити російську імперію, розширити контроль над частиною світу й утримати за собою світову гегемонію, втрачену з розпадом СРСР та економічним занепадом [8].

Це війна спровокована через цивілізаційний вибір України яка відстоює свою приналежність до європейської цивілізації і водночас – ті засадничі цінності, права і свободи, що лежать в основі Західного світу. Це війна за майбутній порядок світу, де, на думку Путіна, краща організація світу, якою є «русскій мір», має перемогти гіршу організацію світу, якою є корумпований, агресивний Захід, що становить небезпеку для цінностей РФ. Важливо пам'ятати, що В.Путін не вважає, що веде війну з Україною – він веде війну з НАТО на українській території. Тут неможлива будь-яка система договорів чи перемир'я – хіба що зміниться влада в Росії. Це не війна за Україну – це війна за майбутні контури цього світу [7].

Неможливо зрозуміти дії, й ті воєнні злочини, які вчиняє Росія в Україні, без розуміння історичного контексту, адже росіяни і українці мають не одне століття протистоянь та ворожнечі. Повномасштабне вторгнення 2022 р. це продовження розпочатого в 2014 р. зазіхання Росії на територіальну цілісність нашої країни, приводом якого послужила Революція Гідності.

21 листопада 2013 року в Україні розпочалися антиурядові протести як реакція на рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом і значно поширилися після силового розгону демонстрації в Києві вночі 30 листопада [20]. У рамках протестів кінця 2013 року відбувалися, зокрема, мітинги, демонстрації, студентські страйки.

Загалом ці протести були спрямовані на збереження законодавчо закріпленого геополітичного курсу України на Європу, що означав для Росії не лише подальший вихід України з-під її контролю, а й отримання Україною економічних, політичних, а в перспективі і військових гарантій збереження цього курсу.

Наслідком перемоги Євромайдану, що перетворився на Революцію Гідності стало відсторонення президента В.Януковича від влади та його втеча в Росію, відновлення конституції України 2004 року, скасування диктаторських законів, призначення дострокових президентських виборів. Зміна влади кардинально зменшила силу впливу Росії на Україну.

Отже події з кінця 2013 р. увійшли в дім кожного громадянина нашої держави. Україна, про яку ще донедавна в багатьох країнах світу не чули, в один момент, стала найбільш згадуваною державою у світових ЗМІ. Велика геополітична гра в якій беруть участь так чи інакше всі провідні країни світу, або так звана новітня гібридна війна – вже в розпалі, і розпочалась вона набагато раніше подій 2013 р. При цьому кожен з основних гравців, а саме: ЄС, США,

Англія і Росія – ведуть свою власну гру за вплив над територією нашої країни з перспективою на значно більші сфери впливу [6]. В свою чергу, Китай, Японія та ряд інших впливових гравців зайняли вичікувальну позицію.

Місія України полягає в тому, що ми змушені своїми силами (перш за все – людським ресурсом, що є найбільшою цінністю) запобігти великому збройному конфлікту, що з широкомасштабним вторгненням російських військ 24 лютого 2022 року відбувається на нашій території [4].

Усі генерали як російські так і західні ведуть старі війни, вони базуються на підручниках зі старої війни. Джо Байден є людиною холодної війни: за підручником холодної війни, в умовах нуклеарної загрози, щоби зменшити ціну конфлікту, треба тримати війну в кордонах України. Йдеться про вичерпання Росії ціною України, а також ціною санкцій. Їхня логіка – підтримувати Україну, але не воювати в Україні, хіба би Росія напала на державу НАТО [7].

До 2022 р. назва «антитерористична операція» чи то АТО служила гальмівним фактором, що не давала можливості В.Путіну відкрито говорити в Росії про вторгнення російських військ в братню Україну.

Президент РФ довго шукав приводу для введення відкритої повномасштабної війни, але світу до початку згаданих подій, вдавалось запобігати цьому.

Як бачимо, повномасштабна війна на нашій землі – це жах для всього світу. Можна згадати, до яких втрат призвели перша і друга світові війни. Тоді Україна була в когорті тих держав, що зазнали найбільшої шкоди. До чого може призвести розгортання повномасштабного конфлікту, якщо до нього додати атом? Я маю на увазі не жахання Путіна ядерною зброєю, адже застосування її під великим питанням. Хочу згадати про Чорнобильську аварію у 1986 р. В Україні, крім цієї АЕС, є ще 4 такі потенційні атомні бомби, що можуть становити загрозу не тільки Україні, але і всьому світу загалом [3]. Я вже мовчу про 14 теплових і 11 гідроелектростанцій, а також 27 енергорозподільчих компаній, що у випадку їхнього пошкодження здатні паралізувати всі сфери економіки і призвести до колосальних людських жертв [5].

Захоплення російськими воєнними Чорнобильської та одної з найбільших у світі Запорізької АЕС в м. Енергодарі під час вторгнення в Україну 2022 р. зробили із Росії не просто державу агресора, але й державу терориста.

Не можна забувати, що Україна є одним з найбільших світових транзитерів енергоносіїв. Через територію нашої держави проходять основні нафтові і газові потоки, що об'єднують в єдине ціле Росію-Україну-Європу. Росія не може заплумбувати газу чи то нафтову свердловину, а Європі навіть у випадку диверсифікації все одно потрібні російські газ та нафта. В свою чергу, Україна має не тільки трубу, але й унікальні газосховища. Ця унікальність так званої української «буферної зони» призвела до відкритих газових і тарифних «воєн» між Росією, Україною та ЄС.

Хочу звернути увагу на те, що Україна для Росії була не тільки найбільшим транзитером, але й найбільшим покупцем російського газу в світі. 75% всього споживаного нами газу до нас надходило з території РФ [2]. До того ж, подеколи ціна на газ для братського слов'янського народу була набагато більшою, ніж для

інших європейських країн. Україна посіла почесне шосте місце в світі за обсягом споживання газу, що і зробило її надзвичайно залежною від позиції Росії. Ця ж проблема залежності від російських енергоносіїв зачепила і країни Європи [9]. Отож, як бачимо з подій 2022 р., світ глобальний і країни пов'язані між собою у всіх сферах життєдіяльності, що і спонукало велику кількість держав стати на наш бік.

Місія В.Путіна полягала в тому, щоб перенести російський центр тяжіння далі на захід, приєднавши до Росії Україну, а згодом – і інші держави пострадянського періоду. Відновлення російської «Імперії» є можливим тільки за рахунок України, а її незалежне існування він вважав «великим непорозумінням» [21].

В 2014 році відомий російський кінорежисер Андрій Кончаловський, оприлюднив дуже цікаву статистику, що за останні 10 років у Сибіру зникли 11 000 сіл і 290 міст. Середня щільність Сибіру і Далекого Сходу становить 2 людини на 1 кв. км. Середня щільність Центральної частини Росії становить 46 людей на 1 кв. км. Середня щільність населення Китаю становить 140 люд. на кв. км. Середня щільність населення Японії становить 338 люд. на кв. км. Тож А.Кончаловський запитує: для кого росіяни завойовували Сибір і Курили? Виходить, що для китайців і японців [10].

В свою чергу, китайці і японці вже давно друкують карти, на яких позначають значні російські території як свої. Сибір до речі – це 73% території Росії, на який вона стрімко починає втрачати вплив. В останні роки ці землі, почали масово заселятись китайцями. Не можна забувати і про постійно тліючу загрозу цілісності для Росії, що йде з Кавказу.

Багато аналітиків до 2013 р. прогнозували існування Росії в межах теперішньої території від максимально 20 і мінімально 10 років. Я впевнена, що В.Путін це знає і пішов ва-банк. Сконцентрувавши в своїх руках надзвичайну владу і колосальну кількість нафтодоларів, він вирішив, що зможе протистояти світу, анексувавши Крим та відщипуючи від України область за областю. Тим самим В.Путін порушив не тільки підписаний в 1994 р. Росією, Україною, США, а згодом Великобританією та Китаєм Будапештський меморандум, українське, але й своє, російське законодавство, а також похитнув міжнародний правовий фундамент, що в подальшому може призвести до повного переформатування карти світу.

Попри всі претензії до Європейського Союзу, є одна річ, ефективність якої ми мусимо визнати: після його створення неможливо собі уявити, щоб дві держави ЄС воювали між собою. Це і було основною причиною його створення: унеможливити будь-який військовий конфлікт, який би виходив із Західної Європи, тому що і Перша, і Друга світові війни були європейськими конфліктами. Система полягає не в тому, що мають бути історично справедливі кордони, якраз навпаки: система полягає в тому, що всі кордони є несправедливі, але непорушні. У такій системі міжнародної політики історичні аргументи взагалі не приймаються, тому будь-які спроби Путіна довести щось історично – це вже є порушення цієї системи [7].

Російські ідеологи та пропагандисти були впевнені: історія вчить тому, що вона нічого не вчить. Що бюрократична машина ЄС, ООН, ОБСЄ та НАТО не здатна об'єднатись та протистояти амбіційним планам Російської «імперії». В.Путін вирішив, що йому не потрібно винаходити велосипед і достатньо діяти за тією схемою, що вже мала місце в світовій історії. На жаль, він знає передумови, але напевно не пам'ятає, чим закінчилися для агресорів перша та друга світові війни.

Для оголошення війни потрібна причина, і вона повинна бути вагомою настільки, щоб на неї «клонули» потрібні гравці.

Сучасні російські військові аналітики, нічого кращого придумати не змогли, аніж ті приводи для початку війни, що вже мали місце в світовій історії [17]. Такий ось «історичний військовий плагіат». Хто цікавився цією темою, той не буде заперечувати, що головними причинами сучасної світової війни, яку намагається розпалити президент РФ, могли стати, до прикладу: збитий росіянами в 2010 р. літак з польською урядовою делегацією на борту (подібно до вбивства Ф.Фердінанда – перша світова), анексія Криму, збитий росіянами малайзійський літак, на місці якого мав бути російський, та введення російських військ на територію Луганської і Донецької областей (паралель з другою світовою війною).

Велика кількість спроб В.Путіна розв'язати третю світову зробили світ більш виваженим та обережнішим. Надзвичайно економічно залежна від Росії Європа наважилась показати зуби В.Путіну. Твердження російського президента і його близького оточення, що введення економічних санкцій для великої Росії не є чимось страшним, – це велика брехня. Насправді вони дуже бояться санкцій, бо це і є початок краху їхнього режиму. Вони добре розуміли, що ці санкції почнуть діяти на великій території РФ, а їх вплив відчують на собі як еліти так і прості росіяни. В тому числі і тисячі зниклих безвісти та повернутих в трунах бійців, рано чи пізно, сколихнуть та розбудуть зазомбоване кремлівською пропагандою населення Росії.

Менталітет російського народу значно різниться від менталітету українського, і В.Путін це добре знає. Росіяни, на відміну від українців, місяцями мирно протестувати не будуть, вони або не виходять на вулиці, або вже як вийдуть – то це не до добра. Таких прикладів в історії Росії достатньо. Керівництво колись великого і неподільного Радянського Союзу теж стверджувало, що гонка озброєнь, введення радянських військ в Афганістан та падіння ціни енергоресурсів на світовому ринку не здатні призвести до розпаду великої радянської імперії. Така самовпевненість в результаті і призвела до появи на карті світу великої кількості нових країн. Запобігти цьому не змогла навіть «залізна» ширма.

Стосовно, твердження В.Путіна, що Крим був «подарований» Україні М.Хрущовим, і що східні області України відносились до російської імперії, свідчать про те, що В.Путін не знає історії або маніпулює історичними даними [4].

Анексувавши півострів Крим, В.Путін вже через кілька місяців не знав, що з ним далі робити. В 1954 р. М.Хрущов, будучи з вигляду простакуватим, але тим

не менше мудрим політиком (на відміну від В.Путіна), не «подарував», а зіпхнув Крим на плечі України [16].

Україна єдина, хто має з півостровом сухопутне сполучення, і вона змогла зробити з пустелі квітучий край. Хочу наголосити, що 80% прісної води надходило в Крим з Дніпра. Україна забезпечувала півострів, енергоносіями, сільськогосподарською, промисловою і хімічною продукцією, комунікаціями та дотаціями. Тож для подальшого утримання Криму у російській орбіті кремлівським чиновникам стало конче необхідно щонайменше заволодіти східними землями України, а саме: Харківською, Херсонською, Одеською, Чернігівською, Сумською, Запорізькою, ну і звісно – Луганською і Донецькою областями. Це – мінімум. Основною метою В.Путіна завжди було заволодіти всією Україною. З воєнної точки зору Україну можливо захопити, при умові великого воєнного ресурсу, але утримати та виграти партизанську війну у такого вмотивованого населення як українці – нереально. Понад сорока мільонна Україна – це не Чечня, Осетія чи Абхазія.

Півострів Крим, Донецька і Луганська області російським керівництвом в 2014 р. були вибрані для бліцкригу, по причині найбільшої у відсотковому відношенні кількості російськомовного населення, що проживало на території України. Гітлер в Судетах захищав німецькомовне, а В.Путін захищає російськомовне населення, яке нібито не могло жити в Україні і йому конче потрібно було в Росію. Тож, щоб піти легшим шляхом: «чемодан-вокзал-Россия» – вони закликали РФ забрати їх разом з українською землею [18].

Переважає більшість цього населення була постійною глядацькою аудиторією російського телебачення. Завдяки пропаганді російських ЗМІ, ці люди найбільше повірили, що так звані бандерівці – це фашисти, які розстрілюють людей, тільки за те, що вони розмовляють російською мовою. Незнання історії та недостатня кількість елементарних знань про самого С.Бандеру змогли зробити даний міф дієвим для маніпуляцій свідомістю українських громадян в інформаційній війні.

В.Путін добре розумів, що без масової підтримки місцевого населення не можливо підкорити собі Україну. Величезний спротив, який він отримав в 2014 р. на повністю контрольованій російськими спецслужбами території Луганської та Донецької областей, було для нього несподіванкою.

Захоплений росіянами український Крим в цій великій геополітичній грі відіграв роль сиру в мишоловці. В.Путін, необачно поглинаючи півострів, не помітив, як мишоловка за ним зачинилась. Анексія Криму та подальші події, що стались вже згодом, дали змогу світовій спільноті вводити різного роду санкції (на квітень 2022 р. їх кількість становила вже більше як 6 тис.) [12].

Україна за часів В.Януковича отримала значно менший пакет економічних санкцій, ніж отримує зараз РФ. Тоді провідні світові фінансові установи відмовились надавати нам кредити, що дало змогу українцям зрозуміти і зважити, в якому напрямку нам рухатись – в Європейській чи в Митний Союз. Ці санкції і стали локомотивом нашого європейського вибору та появи Євромайдану.

Отже, що тоді казати про вже введений в липні 2022 р. сьомий рівень санкцій проти Російської Федерації, який раніше не мав місце по відношенню ні до однієї країни світу. В кінцевому результаті така необачна політика кремля призведе його, як і всі диктаторські режими, до повного краху. І можливо це зараз звучить дивно, та ми будемо мати змогу спостерігати за відновленням сучасної Київської Русі, але в більш новітньому її ракурсі.

Як бачимо, «Проект Україна» відбувся, і ми зараз споглядаємо, як мільйони людей по всьому світу виходять на вулиці на підтримку європейського вибору українців та проти війни росіян в нашій державі. Увірвавшись в Україну, В.Путін став не по своїй волі, найбільшим об'єднуючим фактором, який зміг згуртувати та об'єднати колишніх супротивників навколо єдиної державної ідеї. В результаті проведення воєнних дій на наших землях, змусило велику кількість населення з окупованих територій тікати в західні так звані «бандерівські» області нашої держави та в розвинені країни Європи та світу, які прихистили в себе наших людей. Побачений там рівень життя, а також обмін інформацією здатні назавжди зруйнувати міфи, які роками закладались у свідомість цього населення, що в подальшому їм дасть змогу по-справжньому полюбити Україну.

10 грудня 2013 р. в «Financial Times» була надрукована стаття відомого американського аналітика Збігнева Бжезінського під назвою «Росія, як і Україна, стане справжньою демократією», в якій він зазначає: «Як би там не склалося, а події в Україні історично необоротні та геополітично трансформаторські. Раніше, аніж пізніше, Україна стане повноцінною частиною демократичної Європи: пізніше, аніж раніше, Росія наслідують її приклад, якщо не ізольовується і не стане напівзастійним імперіалістичним реліктом». Слова, сказані З.Бжезінським, неодноразово були пророчими, бо саме він свого часу спрогнозував розпад Радянського Союзу [4].

Отже, вже через три дні після широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. російських військ та героїчного спротиву наших Збройних Сил України і нескореного українського народу ми відчули неймовірну підтримку з боку світової спільноти. Три найважчі дні шоку і невідомості перед майбутнім, дали час зрозуміти нам і світу чого ми варті, за що б'ємося і що відстоюємо, адже армія РФ мала в планах захопити Україну за ці лічені дні.

28 лютого 2022 року, на четвертий день після російського вторгнення, Україна розпочала свій неймовірно швидкий поступ в подоланні бюрократичних процедур ЄС. Цього дня була подана заявка на членство в Європейському Союзі. Президент України Володимир Зеленський попросив негайного вступу за «новою особливою процедурою» [25], а президенти восьми провідних держав ЄС закликали прискорити цей процес [23]. 1 березня 2022 року Європейський парламент рекомендував зробити Україну офіційним кандидатом на членство [24], а 10 березня 2022 року Рада ЄС звернулася до Європейської Комісії з проханням дати висновок щодо заявки [19]. 8 квітня 2022 року Урсула фон дер Ляєн особисто передала В.Зеленському законодавчу анкету. 17 квітня 2022 року Україна завершила роботу над першою частиною опитувальника, а 9 травня — над другою [14]. 23 червня 2022 р. Європейська Рада надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу [15].

26 квітня за ініціативи США на авіабазі «Рамштайн» у Німеччині відбулася зустріч глав оборонних відомств та начальників штабів понад 40-а держав світу задля координації збройної допомоги Україні. За підсумками зустрічі де-факто було створено антиросійську коаліцію. Німеччина приєдналася до країн-надавачів зброї. Сполучене Королівство та Франція ухвалили постачати в Україну артилерію та зенітно-ракетні комплекси.

Законопроект про ленд-ліз для оборони демократії Україною від 2022 року був прийнятий одногосно в Сенаті США 6 квітня 2022 року та 28 квітня 2022 року прийнятий у Палаті представників 417 голосами проти 10 голосів [22].

З такою колосальною міжнародною підтримкою Україна обов'язково переможе. З часом, будуть створені міжнародні фонди по реконструкції зруйнованої інфраструктури, відбудеться тектонічний зсув у сприйнятті нашої країни в світі. Якщо і після війни збережемо той самий дух і єдність – Україна стане іншою. У контексті здійснення політичних і економічних реформ багато говорилося про те, що ми маємо великий шанс зробити стрибок у новий технологічний устрій, але ж ніхто не уявляв, що цей шанс прийде у вигляді війни з Росією.

Перемогою ж України у цій війні буде колапс Російської Федерації, коли вона перестане існувати як милітаризована держава з милітаризованою економікою, з милітаризованою ідеологією в результаті її вичерпання на фронті та через дії санкцій. Повне вичерпання призведе до дуже швидкого колапсу режиму, що в історії вже неодноразово ставався, як це відбулося в Росії у березні 1917 року чи в Німеччині в листопаді 1918 року [11]. В кінцевому результаті Росії прийдеться за все заплатити Україні і політичним покаяттям, і виплатою репарацій, а це приведе до того, що вона перестане існувати в сучасних кордонах.

Українці завжди прагнули в Європу, де панують цивілізовані європейські цінності [1]. Стосовно ж духовних цінностей українців, то на мою думку, вони на порядок вищі за європейські. З цього приводу, хочеться нагадати слова великого українського поета Т.Г.Шевченка: «Учитесь, читайте, і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь» [4]. Бо ці події, що зараз розгортаються на теренах нашої держави, показують, що не тільки ми маємо вчитись, але і Європі та загалом світу є багато чого повчитись і у нас.

1. Безега Т. Євроінтеграція як геополітична складова у процесах впливу на економічний розвиток незалежної України. *Збірник наукових праць навчально-наукового інституту філософії та євроінтеграційних досліджень Закарпатського державного університету*. Серія: Геополітика України: історія і сучасність. Ужгород: ЗакДУ, 2010. Вип. 2. С. 66–90.
2. Безега Т. Історія питання політико-економічного впливу Росії на нафтову та енергетичну галузі України (1991–2006 рр.). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. Ужгород: СМП «Вісник Карпат», 2007. Вип. 7–8. С. 334–340.
3. Безега Т. Роль атомної енергетики в економічному розвитку незалежної України. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія. Ужгород: Говерла, 2008. Вип.20. С. 61–66.
4. Безега Т. Роль України у великій геополітичній грі. Полемічні роздуми ужгородського науковця – 11.2014. URL: <http://korzonews.info/ua/region/rol-ukrajini-u-velikij-geopolitichnij->

- gri-polemichni-rozdumi-uzhgorodskogo-naukovcja__134460#sthash.rOMyU8WD.dpuf (дата звернення: 10. 09. 2022).
5. Безега Т. Економічна складова демократичних трансформаційних процесів в Україні. *Науковий вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Науки: історичні, педагогічні, філологічні, біологічні, медичні науки. Луганськ, 2014. Вип. 1. С. 72–80.
 6. Велика геополітична шахівниця: як не програти Україні у Четвертій світовій війні. 30.05.2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/835672.html> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 7. Грицак Я. Війни модерної доби та російсько-українська війна. 28.04.2022. URL: <https://zbruc.eu/node/111693> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 8. Дацюк А. Важливі як геополітичні, так і військово-технічні причини російської агресії. Про це в другій частині аналітичної статті. Український вектор геополітики Росії: Передумови війни. Частина 2. 13 січня 2015 URL: <https://ua.112.ua/statji/ukrainskyi-vektor-geopolityku-rosii-peredumovy-viyni-chastyna-2-171814.html> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 9. Диверсифікація енергопостачань в Європейському Союзі, Росії та Україні: загальні підходи, наміри і проблеми. Центр Разумкова. Національна безпека і оборона – N 6, 2009. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD110_2009_ukr.pdf (дата звернення: 10. 09. 2022).
 10. Кончаловский А. Куда катится Россия. В цифрах. 13 січня 2014. URL: https://kievlast.com.ua/mind/kuda_katitsja_rossija_v_cifrah?noredirect=true (дата звернення: 10. 09. 2022).
 11. Корсунський С. Причини і наслідки війни Росії проти України: що буде далі? - 06 березня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-viyna-ukrayina-shcho-dali/31739012.html> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 12. Мишустин сообщил о более 6000 санкций, введенных против России. 07 апреля 2022 г. URL: <https://www.vedomosti.ru/economics/articles/2022/04/07/917085-sanktsii-vedennih-protiv-rossii> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 13. Путін о 5-й ранку оголосив про початок операції на Донбасі (оновлено). 24 лютого 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/31719676.html> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 14. Україна заповнила фінальну частину опитувальника ЄС для кандидатського статусу. 9 травня 2022. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вступ_України_до_Європейського_Союзу (дата звернення: 10. 09. 2022).
 15. Україна отримала статус кандидата на вступ в ЄС. 23 червня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/23/7354307/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 16. Цалик С. Блог історика: 1954 рік. Чому Крим перейшов до України. 19 лютого 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-43109792> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 17. Це вже було в Європі. Нагадуємо. 17.09.2014. URL: <https://chas.cv.ua/politics/20130-ce-vzhe-bulo-v-evropi-nagaduyemo.html> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 18. Чемодан, вокзал, Россия: Зеленский рассказал, кому не следует оставаться в Донбассе. 6 августа 2021. URL: <https://russian.rt.com/inotv/2021-08-06/CHemodan-vokzal-Rossiya-Zelenskij-rasskazal> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 19. Шлях до членства у ЄС – Україна вже завершила роботу над опитувальником. 17 квітня 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/17/7137973/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 20. Як Євромайдан став Революцією Гідності: опубліковано масштабну відеореконструкцію подій ночі 30.11.2013. 01.12.2021. URL: <https://novynarnia.com/2021/12/01/yak-eyromajdan-stav-revolucziyeyu-gidnosti-opublikovano-masshtabnu-videorekonstrukciyu-podij-nochi-30-11-2013/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
 21. Dugin Aleksandr: The far-right theorist behind Putin's plan // Farmer, Brit McCandless (12 квітня 2022). URL: <https://www.cbsnews.com/news/aleksandr-dugin-russia-ukraine-vladimir-putin-60-minutes-2022-04-12/> (дата звернення: 10. 09. 2022).

22. Mike DeBonis Congress comes off the sidelines on Ukraine. Will it stay on the field? April 11, 2022. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/04/11/congress-comes-off-sidelines-ukraine-will-it-stay-field/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
23. Presidents of 8 EU states call for immediate talks on Ukrainian membership. February 28, 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/presidents-8-eu-states-call-immediate-talks-ukrainian-membership-2022-02-28/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
24. Ukraine belongs in EU, Commission chief von der Leyen says. September 13, 2022. URL: <https://www.politico.eu/article/ukraine-eu-commission-chief-von-der-leyen-invite/> (дата звернення: 10. 09. 2022).
25. Ukraine wants to join the EU. Here's how that would work. February 28, 2022. URL: <https://www.npr.org/2022/02/28/1083528087/ukraine-european-union> (дата звернення: 10. 09. 2022).